

Ahmet Özcan'la milliyetçilik üzerine söyleşi

AHMET ÖZCAN
Araştırmacı

Eskireni: Milliyetçilik ideolojisinin tarihini kısaca verebilir misiniz?

Ahmet Özcan: Milliyetçilik, Fransız ihtilalinin ürünüdür. Özünde Katolik kilisesinin ve ona bağlı kralların hükmettiği siyasal birimleri dağıtıp yeni sınıf olan burjuvazinin egemenliğinde siyasal birimler oluşturma çabası yatar. Napolyon seferleri ile doğuda da yankı bulmuş, sömürgecilik dönemiyle birlikte emperyalist böl-yönet politikası gereği tüm imparatorluklarda teşvik edilmiştir. Sonuçta tarihsel olarak tarım imparatorlukları çağının kapanıp ulus devlete dayalı sanayi çağının başlamasının ideolojisidir. Göçebe topluluklardaki kabile asabiyesi ve tarım çağlarındaki asiretçilik, sanayi çağında daha geniş toplumsal asabiyet olarak milliyetçiliğe dönüşmüştür.

Tarım imparatorluklarının üç büyük temsilcisi olan Avusturya-Macaristan, Osmanlı ve Rus imparatorlukları, 1. Dünya Savaşında yıkıldı. Bu savaşa giden süreçte milliyetçilik Avrupa'da kilise egemenliğini yıkıp Almanya, Fransa, İtalya gibi yeni siyasal birimler yaratmıştı. Avusturya-Macaristan ve Osmanlı ise aynı ideolojik nedenlerle ama savaş ve isyanlar sayesinde yıkıldı. Sonuçta milliyetçilikler, yıkıcı bir rol oynadı. Ardından kurucu bir misyon üstlendi. Ulus devlet denilen yeni aşiret düzenleri böyle doğdu. Toplumlar, etnik ve kültürel kökenlerine göre özellikle dil ekseninde ayrışıp ayrı siyasal birimler halinde örgütlendiler. Bu düzen 20. yüzyıl boyunca 200'e yakın devlet doğurdu. Bunların büyük çoğunluğu Batılı büyük devletlerin örtülü sömürge-siydi.

eskireni: Osmanlının son dönemlerinde milliyetçi ideolojinin ürünü olan farklı milliyetçi-

liklerin nasıl bir rol oynadığı hakkında neler söyleyebilirsiniz? Balkan milliyetçilikleri, Ermeni, Arap milliyetçilikleri ve nihayet Türk milliyetçiliği nasıl ortaya çıktılar kısaca anlatılabilir misiniz?

Ahmet Özcan: Osmanlı döneminde milliyetçilik, ideolojik gıdasını Fransa'dan, ekonomipolitik desteğini İngiltere'den alarak önce gayri müslim toplulukların ayrışmasını sağladı. Ardından Arnavut isyanı ile birlikte ilk kez milliyetçiliğin dinsel bağın önüne geçmesine tanık olundu. Ve Şerif Hüseyin isyanıyla birlikte Müslüman Araplar arasında da ayrılıkçı eylemler baş gösterdi. Sırp, Yunan, Bulgar ve Ermeni milliyetçilikleri, dinsel farklılıkların da rol oynadığı Batı destekli ayrılıkçı hareketlerdi. Ama Arnavut ve Arap milliyetçilikleri İslam'ın birleştirici dinamisinin yetersiz kalışının göstergesiydi. Osmanlıcılık fikriyatıyla yola çıkan İttihad Terakkinin ideolojik çizgisi

tüm bu gelişmelere paraleldir. Gayrı müslim ayrılıkçılığı öne çıkınca Osmanlılık terk edilmiş, İslamcılık benimsenmiştir. Ama Müslüman topluluklardaki milliyetçilikler öne çıkınca bir anlamda son çare olarak elde kalan korumanın ideolojik ifadesi olarak Türkçülük siyaseti güdülmüştür. Türk milliyetçiliği, bir yandan Rus istilasına tepki duyan orta Asyalı Türkçü aydınlar eliyle, bir yandan da Fransız ve Alman milliyetçiliklerinin etkisindeki yerli aydınlar eliyle harmanlanıp pozitivist ve içe kapanmacı bir karakterde gelişmiştir. Bunun siyasal ifadesi Cumhuriyetin kuruluş sürecine damga vuracak olan CHP'dir. CHP milliyetçiliği, dışa dönük olarak İngiliz ve Fransız siyasal talepleri olan Ortadoğu petrol coğrafya-

Milliyetçiliğin doğasında "öteki" yaratma vardır. İllaki iç ve dış düşmanlarınız olur. Ama bu düşmanları size musallat olanlara değil, sizden olmayana yöneltirseniz bu milliyetçiliktir. Her tür milliyetçilik, kendinden olmayana düşmanlık üzerinde kuruludur.

sından Türkiye'yi uzak tutma manasında anti Arap ve ladini bir karakterde şekillenmiştir. İçe dönük olarak da yeni rejimi yeni küçük coğrafyada oturtmak amaçlı bir yeni ulus inşası için üretilen kurgulardan ibarettir. Bu manada Türk milliyetçiliği, özünde Batılı devletlerin isteklerinin ürünü olan bir kurgudan ibarettir. Türklük ve milliyetçilik kavramlarının sade ve basit anlamları ile bahsedilen tarihsel rolü arasında alaka yoktur. Türklük kavramı Cumhuriyet kurulurken 1876 anayasasındaki Osmanlı ibaresi yerine 1921 anayasasında hukukî bir vatandaşlık ibaresi olarak kullanılmıştır. Etnik bir manası yoktur. Zaten etnik bir Türklükten de bahsedilemez. Anadolu'ya çekilen misak-ı milliye sadık bütün Osmanlı bakiyesi Müslüman unsurların hepsine hukuken Türk denmiştir. Bu 'Türk', tanzim

edici iradenin adıdır. Bu kavramı etnikçi bir muhtevaya sokanlar, bugün bu muhtevanın yarattığı canavar olan Kürt milliyetçiliğiyle nasıl baş edeceklerine şaşırılmış durumdadır.

Öte yandan Milliyetçilik kavramı da sadece milletini sevme olarak oldukça masum bir kavram gibi görünmektedir. Ama bahsettiğimiz yakın tarihimiz göz önüne alınırsa, milliyetçilik bizi parçalayan ve hâlâ da parçalama yönünde rolü olan bir ideolojidir.

eskireni: Milliyetçiliklere baktığımızda bunların, karşıt milliyetçiliklerle geliştiğini görüyoruz. Buna katılır mısınız?

Ahmet Özcan: Milliyetçiliğin doğasında "öteki" yaratma vardır. İllaki iç ve dış düşmanlarınız olur. Ama bu düşmanları size musallat olanlara değil, sizden olmayana yöneltirseniz bu milliyetçiliktir. Her tür milliyetçilik, kendinden olmayana düşmanlık üzerinde kuruludur. Türk milliyetçiliği neredeyse bütün dünyayı düşman olarak ötekileştirmiştir ama en çok Ermeni, Arap, Acem, Yunan ve Rus'u düşman bilir. Şimdilerde bu kara listeye Kürtleri de eklemiştir. Arap milliyetçiliğinin ötekisi 20. yüzyıl başlarında Türklereydi. Sonra Yahudiler oldu. Şimdilerde İranlılar bu listeye ekleniyor. Gecikmiş milliyetçiliklerden Kürt milliyetçiliğinin ötekileri de Türkler, Araplar ve İranlılardır. Kürtçüler de aynı trende kendilerine birer düşman bulup hem onlardan kopma hem de bu kopuşa paralel olarak sahte bir millet haline dönüşme hevesini bir de biz deneyelim diyorlar. Bunların hepsi sahte kimliklerdir. Hepsi fitnedir. Hepsi gavur borazanı çalmanın sonucudur. Ortadoğu'da, Asya'da, Balkanlarda herkesi ortak aidiyet ve kimlik etrafında barıştırıp birleştirecek tarihsel ve kültürel ortak paydalar bulunarak tüm bu milliyetçi rezalete bir son vermek gerekmektedir. Aksi halde Osmanlıdan kopmuş her ulus devleti, buna Türkiye'de dahil, daima Iraklaşma, Yu-

goslavayalaşma tehlikesi beklemektedir. Batılı emperyalist güçler de sürekli milliyetçilikleri teşvik ederek hem halkları birbirine düşman ettirmekte hem de ayrı ayrı nüfuz edip sömürge gibi kullanmaktadır. Bu oyuna yeniden imparatorluk perspektifiyle cevap verilebilir.

eskireni: Dünyanın son dönemde girdiği küreselcilik çağında milliyetçilikler nasıl bir rol oynamaktadır?

Ahmet Özcan: Küreselcilik koca bir yalandır. Sadece teknoloji gelişmiş ve sınır ötesi iletişim imkanları artmıştır. Batı kendi içinde bütünlüğünü pekiştirirken, geri kalan dünyada küreselleşme adı altında tek pazar tek devlet tek kültür politikası ile egemen olmaya çalışmaktadır. Bunu etnik parçalanmaları teşvik edip ulusları daha küçük birimler haline dönüştürerek yapmaktadır. Yani küreselcilikle milliyetçilik aynı merkezden teşvik edilmektedir. Ulusalçı milliyetçiliklerin anti küreselci diskuru kimseyi kandırmamalıdır. Ulusalçılıklar, Batı emperyalizminin dünkü müttefikleridir ve bütün yaygaraları ve panikleri yeni dönemde kendi çiftlikleri gibi kullandıkları kamusal imtiyazlarının ellerinden alınmasından kaynaklanmaktadır. Küreselciliğe milliyetçilikle değil, alternatif küresel projelerle cevap verilir.

eskireni: Bölgemizde ve ülkemizde milliyetçiliklerin bu parçalayıcılığı ve ayrıştırıcılığı nasıl aşılabilir. Bizleri birliğe ve bütünleşmeye götürecek zemini nasıl tanımlarsınız?

Ahmet Özcan: Bizi bir arada tutan yeni bir dinamik aramaya gerek yoktur. Bizim iki temel dinamiğimiz vardır. Birincisi Müslümanlık, ikincisi adil bir devlet telakkisidir. Müslümanlık, bu coğrafyanın ortak kültürel ve manevî değer sigortası ve uğruna ölünecek tek gayesidir. Bundan başka bir toparlayıcı dinamik yoktur. Sadece Müslümanlığın cahil ve hain

istismarcıların elinden alınıp özgürlükçü bir yorumla kentli ve modern bir hüviyete kavuşturulması sorunu vardır. Adil devlet telakkisi ise bu coğrafyadaki her din ve etnisiteden insanın ortak bağıdır. Bütün bu bölgede tek bir devlet olmalı ve o devlet adalet üzerinde durmalıdır. Bunun için imparatorluk başkenti ve iç kalesi olan Türkiye'nin kurucu ve öncü rolü üstlenmesi gerekmektedir. Türkiye artık kendi içiyle bölgesi arasında sınırlar varmış gibi davranmayı bırakmalıdır. Bölgesel bir düzen olmadan iç bütünlüğün de düzeni sağlanamaz. Bu nedenle Türkiye'nin artık adil ve ortak bir bölge devleti olmaya doğru ilerleyeceği perspektifiyle ekonomik ve kültürel açılımlara başlaması gerekir. 20. yüzyılın sahte ve parçalanmış düzeni bitmiştir. Artık yeni bir dünya kurulacaktır ve bu dünyada Türkiye, ya bölgesel bir emperyal güç temsilcisi olarak

Küreselcilik koca bir yalandır. Sadece teknoloji gelişmiş ve sınır ötesi iletişim imkanları artmıştır. Batı kendi içinde bütünlüğünü pekiştirirken, geri kalan dünyada küreselleşme adı altında tek pazar tek devlet tek kültür politikası ile egemen olmaya çalışmaktadır. Bunu etnik parçalanmaları teşvik edip ulusları dönüştürerek yapmaktadır.

yer alacaktır ya da bölünme tehlikesiyle ömrünü çürütecek iç çekişmeler içinde boğulacaktır. Bu maksatla daha demokratik ve özgürlükçü bir hukuk devleti, sınır tanımayan bir bölgesel bütünleşme gayreti ve daima milliyetçilikleri yenen bir iç bütünleşme iradesi ön plana çıkmalıdır. Bunun için etnisite, mezhep, kimlik, ulus, milliyet, ırk gibi kavramları gündemden çıkartıp, adalet, hürriyet, vatanseverlik, insan onuru, İslam, Osmanlı, ortak tarih, ortak vatan ve ortak devlet kavramlarını öne çıkarmak gerekmektedir. ■